

COĞRAFYA DERSLERİNDE EDİNİLEN BİLGİLERİN GÜNLÜK HAYATTA KULLANILMA DURUMLARI

Necati Tomal

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi
Bölümü, Samsun*

Özet

Coğrafya derslerinde edinilen bilgilerin, ne derece öğrenildiğinin göstergesi günlük hayatta kullanılma sıklıklarıdır. Lise öğrencileri günlük hayatta kullanılacak temel coğrafi beceriler konusunda "kısmen" yeterlidirler. Bu becerilerin kullanılması konusunda öğrencilerin daha yeterli olması için derslerde yakın çevre konularına ve araştırma gezilerine daha fazla önem verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: *Coğrafi beceri, Günlük hayat, Yakın çevre*

APPLICATION OF THE KNOWLEDGE ACQUIRED IN GEOGRAPHY LESSONS IN DAILY LIFE

Abstract

The indicator of the extent to which the knowledge obtained in geography lessons at high schools is learned is the frequency at which it is used. Students are relatively efficient at basic geographical skills to be used in daily life. So much more importance must be given to the topics about the local environment and research excursions in order that students can use these skills efficiently.

Key words: *Geographical skills, Daily life, Local environment*

1. Giriş

Clement, Ross, Holyoak, Getner, Foss ve Disessa gibi çok sayıda bilim adamının yaptığı çalışmalar, öğrencilerin ancak kendisi için anlamlı olan şeyleri kavrayabileceğini gösteriyor. Oysa okulların çoğunluğu ilke ve gerçekleri, ezberleterek öğretmeyi tercih ediyor (1). Aynı sorun ülkemizde de pek çok ders için geçerlidir. Şahin (2) coğrafyanın sevimsiz bir ders olmasının ve yanlış anlaşılmasının nedenlerinden biri olarak ezberciliği görmektedir.

Eğitim, A. N. Whitehead'in belirttiği gibi "Edinilen bilgilerin hayata uygulanması sanatının kazanılmasıdır" (3). Liselerde pek çok coğrafi bilgi öğrencilerimize verilmektedir. Bu bilgilerin ne ölçüde kalıcı ve yararlı olduğunun göstergesi, öğrencilerin bunları günlük hayatlarında kullanma sıklıklarıdır. John Dewey'e göre de eğitimin amacı, bireylere günlük hayatta yardımcı olmaktır(4). Eğer öğrenciler coğrafya derslerinde öğrendikleri bilgilerin, yakın çevrelerindeki çeşitli olaylar, ilişkiler ve özellikler ile bağlantısını yeterince kuramıyorsa; verilen coğrafya öğretiminin tartışılması gerekir. Bu problem durumunun daha iyi anlaşılması açısından şu örnekler verilebilir: Coğrafya derslerinde laterit, kahverengi orman toprakları, podzol topraklar, alüvyal topraklar vb. toprak tipleri, yayılış alanları ve özellikleri verilmektedir. Şayet bu bilgilerden hareketle, öğrenci yaşadığı yerdeki toprağın türünü ve çeşitli faaliyetlere etkilerini söyleyemiyorsa, coğrafya dersinde verilen bilginin ne işe yaradığının sorgulanması gerekir. Aynı şekilde bir öğrenci evindeki buzdolabının, tarlada kullandığı traktörün, yolculuk ettiği otobüsün nerelerde üretildiği hakkında fikir üretmiyorsa, coğrafya dersinde sanayi faaliyetleri konusunun işlenmiş olmasının ne değeri vardır? Sonuç olarak derslerde işlenen her coğrafi konunun yakın çevre ile bağlantısının kurulması ve bu ilişkinin kavratılması gerekir. Yakın çevre ile derslerde edinilen bilgilerin ilişkisinin sağlanmasının önemini, öğretimin yeniden yapılandırılması üzerine çalışan Wisconsin Eğitim Araştırmaları Merkezinin "otantik öğretim durumuna" ilişkin yaptığı araştırmalar da ortaya koymaktadır. Bu öğretim durumuna ilişkin dört ilkedeki bilgilerin dış dünya ile ilişkilendirilmesidir. Belirttiğimiz bu ilke, öğrenciler gerçek problemlere işaret edebiliyorsa veya öğrendiklerini gerçek yaşamda kullanabiliyorsa gerçekleşir. Öğrenilen bilgiler gerçek hayatla ilişkilendirilerek, öğrencilerin öğrendiği şeylerin değerini görmesi sağlanır (5). Bu durumun coğrafya dersinde gerçekleştirilmesi kolaydır. Çünkü, Güngördü'nün belirttiği gibi coğrafya hayatın kendisidir(6).

Öğrenciler, biyolojik ve toplumsal bir varlık olarak doğal ve toplumsal bir çevrede yaşarlar. İhtiyaçları bu çevreden karşılanır, bu çevreye bağlıdırlar, çevrenin etkisinde kalırlar ve bir anlamda çevrenin esiridirler. Bu nedenlerden dolayı, öğrenci çevresini öğrenme isteği içindedir. Bu istek, tüm bireylerde öğretimi canlı tutan doğal bir itici güçtür. Çevreyi öğrenme isteği, öğretimde yararlanılması gereken bir değerdir. Dolayısıyla derste işlenmekte olan konularla ilgili örneklerin, problemlerin, olayların yakın doğal ve toplumsal çevreden seçilmesi önemlidir (7). Ders kitaplarının ve programların buna göre düzenlenmesi önem taşımaktadır. 2005-2006 yılında uygulamaya giren yeni coğrafya programında yakın çevre konularına önceki programlara göre daha fazla yer verilmiştir (8).

Yakın çevre konuları, coğrafya dersinde verilen genel bilgileri anlamlandırır ve belli bir temel üzerine oturtur. Her coğrafya öğretmeninin programda olsun veya olmasın genel coğrafya konularını yakın çevreden örneklerle işlemesi gerekir. Atasoy'un belirttiği gibi çocuğun yakın çevresi; bir mahalle veya köy olabildiği gibi, kasaba veya metropol yerleşmesi de olabilir. Düz veya engebeli olabildiği gibi, nemli veya kurak da

olabilir. Seyrek veya yoğun nüfuslu; geri kalmış veya gelişmiş de olabilir. Kısaca yakın çevre hem fiziki hem de beşeri coğrafya ile ilgili özellikleri taşımaktadır. Çocuğu yaşadığı mekanla tanıştırmayan coğrafya öğretmenlerinin mekandan uzak uygulamaları coğrafya öğretimi açısından hem anlaşılır hem de kabul edilebilir değildir. Bu durum öğretimin önemli ilkelerinden biri olan yakından-uzaya ilkesine de ters düşmektedir. Ayrıca kendi yöresinin coğrafi özelliklerini tanımayan bir öğrenciden, bilmediği uzak yerlerin özelliklerini ilgi ve merakla öğrenmesi de beklenmemelidir (9).

Üçışık vd. (10) “öğrenci, coğrafyayı günlük hayatında kullanmaya yaramayacak bilgi yığını olarak görüp derse karşı soğumaktadır.” şeklinde bir görüşe sahiptir. Araştırmacıların belirttiği gibi coğrafya gerçekten de öğrenciler tarafından günlük hayatta işe yaramayan bir ders olarak mı görülmektedir? Bu sorunun cevabının anlaşılması açısından bu çalışma önemlidir.

Çalışmanın Amacı

Öğrencilerin coğrafya derslerinde edindikleri bilgileri, günlük hayatlarında ne ölçüde kullandıklarını ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Araştırmada, günlük hayatta yararlanılabilecek temel coğrafi becerileri, öğrencilerin kullanma durumları hakkında bilgi verilmiştir.

2. Yöntem

a-Evren ve Örneklem: Çalışmanın evreni Samsun ilinde öğrenim gören lise öğrencileridir. Örneklem oluşturulurken öğrencilerin farklı okul türlerinden olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin, 247’si genel lise, 87’si meslek lisesi ve 68’si Anadolu lisesi öğrencisidir. Ayrıca örnekleme oluşturan öğrenciler, farklı sınıflardan ve öğrenim alanlarından seçilmiştir.

b-Veri Toplama Aracı: Öğrencilerin derslerde öğrendikleri bilgileri günlük hayatta ne ölçüde kullanabildiklerini ortaya koymak amacı ile 28 maddeden oluşan bir ölçek hazırlanmıştır. Ölçekteki maddelerinin her biri öğrencilerin yaşamlarında kullanabilecekleri coğrafi beceriler ile ilgilidir. Veri toplama aracındaki coğrafi becerilerin dağılımı şu şekildedir: 11 madde fiziki coğrafya becerileri ile ilgili, 8 madde beşeri coğrafya becerileri ile ilgili, 2 madde harita kullanım becerileri ile ilgili, 2 madde çevre eğitimi becerileri ile ilgili, 1 madde doğal afetler eğitimi becerileri ile ilgili ve 3 madde tüm alanları kapsayan coğrafi becerilerle ilgilidir. Bir madde ise, coğrafya derslerinde edinilen bilgilerin günlük hayatta öğrencilerin işlerine ne ölçüde yaradığına ilişkindir. Bu madde genel olup, tüm maddelerin verdiği sonuçların bir çeşit sağlamasıdır.

Öğrencilerin coğrafya derslerinde edindikleri bilgileri, günlük yaşamlarında ne ölçüde beceriye dönüştürdüklerini ölçmek amacıyla hazırlanan ölçekte, “Katılıyorum”, “Büyük Ölçüde Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum”, “Çok Az Katılıyorum” ve “Katılmıyorum” basamakları bulunmaktadır.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak iç tutarlılık katsayısı(Cronbach Alpha) 0,79 olarak bulunmuştur.

KMO (Kayser-Meyer-Olkin) testine göre, ölçeğin yapısal geçerliliği 0,89 gibi yüksek bir değerdir. Ölçekte faktör yükü 0,30'un altında olan madde yoktur.

3. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel özellikleri ve bu özelliklere bağlı olarak ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığı üzerinde durulduktan sonra tek tek ölçekteki maddelerle ilgili frekanslar, yüzdeler ve aritmetik ortalamalar değerlendirilmiştir.

a-Kişisel Özellikler

Okul Türü: Araştırmaya katılan öğrencilerin, 247'si genel lise, 87'si meslek lisesi ve 68'si Anadolu lisesi öğrencisidir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre, ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı farkın olmadığı görülmektedir(Tablo 1;P= ,144). Genel lise öğrencilerinin aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması(\bar{x}) 65,75, Anadolu lisesi öğrencilerinin 65,26 ve meslek lisesi öğrencilerinin 62,44'dür(Tablo1). Genel lise öğrencilerinin puanlarının yüksek olmasının nedeni olarak; bu okul türünde coğrafya dersinin, Anadolu ve Meslek liselerine göre daha ağırlıklı işlenmesi gösterilebilir.

Tablo 1. Toplam Puanların Okul Türüne Göre Anova Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	713,930	2	356,965	1,949	,144
Gruplarıçi	73081,075	399	183,161		
Toplam	73795,005	401			

Öğrencilerin ölçekten aldıkları en yüksek ve en düşük puanların okul türlerine göre dağılımına baktığımızda; en düşük puanı, meslek lisesi öğrencisi alırken en yüksek puanı genel lise öğrencisi almıştır(Tablo 2).

Tablo 2. Okul Türüne Göre Max. ve Min. Puanların Dağılışı

Okul Türü	Minimum P.	Maximum P.	Ortalama P.
Genel L.	30	105	65,75
Meslek L.	29	98	62,44
Anadolu L.	27	93	65,26

1- Sınıfı: Araştırmaya katılan öğrencilerin 261'i 9. sınıf, 141'i ise 11. sınıf öğrencisidir. 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin ölçekten aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı fark görülmemektedir(Tablo 3;P=,723).

Tablo 3. Toplam Puanların Sınıflara Göre t- testi Sonuçları

Sınıf	N	\bar{x}	S	sd	t	p
9.	261	64,77	14,03	400	,354	,723
11.	141	65,28	12,68			

9. sınıf öğrencilerinin puanlarının aritmetik ortalaması 64,77 iken, 11. sınıf öğrencilerinininki 65,28'dir. Aslında 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin aldıkları puanlar arasında anlamlı fark olması gerekir. Ancak bu farkın çok az olması, 2 yıl boyunca verilen coğrafya eğitiminin çok fazla anlam ifade etmediğini gösterir.

3- Alan: Araştırmaya katılan öğrencilerin 93'ü sözel, 48'i ise sayısal şubede öğrenim görmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri alana göre de ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı fark görülmemektedir(Tablo 4;P=,416). Sözel bölüm öğrencilerinin ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalaması 65,90 iken, sayısal bölüm öğrencilerinin 64,06'dır. Sözel bölümlerde coğrafya dersinin ağırlıklı olmasına rağmen, sayısal bölüm öğrencileri ile sözel bölüm öğrencilerinin aldıkları puanlar arasında önemli farkın olmaması düşündürücüdür.

Tablo 4. Toplam Puanların Sınıfa Göre t- testi Sonuçları

Alan	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Sözel	93	65,90	12,48	139	,815	,416
Sayısal	48	64,06	13,11			

b-Öğrencilerin Ölçek Maddelerine Verdikleri Cevapların Değerlendirilmesi

Bu çalışmada, bir ölçek maddesinden alınabilecek en yüksek puan 4, ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan ise 112'dir. Ölçekten iki öğrenci 27 puan ve bir öğrenci ise 105 puan almıştır.

Öğrencilerin aldıkları puanların dağılımını yaparken; 0-27 arası puan alan öğrenciler çok kötü, 28-55 arası puan alanlar kötü, 56-83 arası alanlar iyi, 84 ve üzeri alanlar ise çok iyi kategorisine dahil edilmiştir. Ölçekten alınan puanlar bu şekilde sınıflandırıldığında; ölçekten iyi puan alan öğrencilerin önemli yer tuttuğu görülür(Tablo 5).

Tablo 5. Puanların Dağılımı

Puan Aralığı	f	%
0-27	2	0,5
28-55	90	22,4
56-83	272	67,6
84+	38	9,5

Yukarıda belirttiğimiz gibi bir ölçek maddesinden alınabilecek en yüksek puan 4'tür. Bu çalışmada, aritmetik ortalaması 0-1 arasında olan maddeler çok başarısız, 1-2 arasında olan maddeler başarısız, 2-3 arasında olan maddeler başarılı, 3 ve üzerinde olan maddeler ise çok başarılı olunan maddeler şeklinde sınıflandırılmıştır.

Araştırmada aritmetik ortalaması 1'in altında olan yani öğrencilerin cevaplamakta çok başarısız oldukları ölçek maddeleri yoktur. Aynı şekilde cevaplamakta çok başarılı oldukları ölçek maddeleri de bulunmamaktadır.

Ölçekteki 10. ve 11. maddeler öğrencilerin cevaplamakta başarısız oldukları maddelerdir. Madde 10'daki "çevremde gördüğüm toprak türlerinin isimlerini söyleyebilirim." görüşüne büyük ölçüde katılanların ve katılanların oranı % 23 gibi düşük bir değerdir (Tablo 6). Yine bu görüşle bağlantılı olan madde 11'deki "yaşadığım yerdeki toprak türlerinin tarımsal faaliyetlere etkileri hakkında görüş belirtebilirim." ifadesine büyük ölçüde katılanların ve katılanların oranı da % 31,3 gibi düşük bir değerdir. Sonuç olarak öğrenciler toprak türlerini tanıma ve tarımsal faaliyetlere etkilerini ortaya koyma konusunda yetersizdirler. Bu durumda olan öğrencilerin, coğrafya derslerinde alüvyal, laterit, kahverengi orman toprakları vb. toprak türlerini ve özelliklerini öğrenmiş olmalarının eğitim açısından çok fazla bir değeri yoktur. Eğitimde fonksiyonalist yaklaşımı benimseyenler, bilgilerin kullanılmasına vurgu yaparlar. Bu akımı destekleyenler daha çok bireyin çevreye uyumunu sağlayan problem çözme becerisi ve davranışları yönlendiren güdü-tutumlar üzerinde dururlar (11).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplamakta başarılı oldukları ölçek maddesi sayısı 26 gibi yüksek bir değerdir. Ancak bu ölçek maddeleri ile ilgili olarak öğrencilerimizin bilgi ve beceri olarak çok yeterli oldukları söylenemez. Çünkü bu maddelerinin 15'nin aritmetik ortalaması 2-2,5 arasındadır. Aşağıda bu maddeler aritmetik ortalaması en küçük olandan en büyük olana doğru değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin cevaplamakta başarılı oldukları maddeler içinde aritmetik ortalaması en düşük olan madde "giyeceklerimizin daha çok hangi ilden temin edildiğini söyleyebilirim (madde25)." görüşüdür ($\bar{x} = 2,02$). Bu görüşe tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 36.6 gibi düşük bir değerdir (Tablo 6).

Tablo 6. Öğrencilerin Ölçekteki Becerileri Uygulama Durumları(%)

	Katılmıyorum	Çok Az k.	Kısmen k.	B. Ölçüde k.	Katılıyorum	Mean
1-Günlük hayatta karşılaştığım çeşitli olayların hangilerinin coğrafya dersi ile ilgili olduğunun farkındayım.	3	13,5	26,7	31,4	25,4	2,63
2-Küresel ısınma, asit yağmurları, ozon tabakasının incilmesi vb. küresel çevre sorunları hakkında fikir yürütebilirim.	5	24,9	32,7	25,2	12,2	2,15
3-Televizyonlarda yayınlanan genel kültür yarışmalarındaki coğrafya dersiyle ilgili soruları cevaplayabilirim.	11,4	39,6	29,3	14,1	5,6	2,37
4-Bir şehir planına bakarak şehrin istediğim yerine gidebilirim.	9,5	16,5	21,8	28,3	23,8	2,40
5-Rüzgarlı bir havada bulunduğum yerde esen rüzgarın ismini söyleyebilirim.	18,5	32,7	22,1	14	12,7	2,30
6-Sis, yağmur, kar, dolu vb. meteorolojik olaylar ile karşılaştığımda, nasıl oluştukları hakkında yorum yapabilirim.	4,3	12,5	20,4	33,6	29,3	2,71
7-Meteorolojik olayların insan yaşamına etkileri hakkında görüş belirtebilirim	6,3	11,3	25,4	30,7	26,4	2,59
8-Bulutlu bir havada yağmurun yağabileceği ile ilgili doğru tahmin yapabilirim.	3,5	11,8	22,5	36,5	25,8	2,69
9-Çevremde gördüğüm ağaç türlerini tanıyabilirim.	2,5	14,6	25,4	32,5	24,9	2,63
10-Çevremde gördüğüm toprak türlerinin isimlerini söyleyebilirim.	18,1	31,8	27,1	15,5	7,5	1,62
11-Yaşadığım yerdeki toprak türlerinin tarımsal faaliyetlere etkileri hakkında görüş belirtebilirim.	13,2	26,4	28,7	19,1	12,4	1,91
12-Yaşadığım yerdeki kayaç türlerini tanıyabilirim.	23,1	25,7	23,1	14,7	13,4	2,30
13-Yaşadığım ilde görülen erozyon, heyelan vb. doğal afetlere karşı alınacak tedbirler konusunda görüş belirtebilirim.	3,3	12,2	18,7	32,2	33,7	2,81
14-Dilsiz bir haritada yaşadığım ilin önemli dağlarını, ovalarını, akarsularını, göllerini ve ilçe merkezlerini işaretleyebilirim.	7,8	22,2	30,2	27,2	12,6	2,15
15-Yaşadığım ildeki hava kirliliği, evsel atıkların ve sanayinin çevreyi kirlenmesi vb. çevre sorunları ve çözüm yolları hakkında yorum yapabilirim.	6,9	9,9	20	34,1	29,1	2,68
16-Sebze ve meyve halinde gördüğüm tarımsal ürünlerin hangi ilimizde ve bölgemizde daha çok üretildiğini söyleyebilirim.	11,6	29,8	26,8	19,7	12,1	2,09
17-Tükettiğimiz tarımsal gıdaların hangilerinin yaşadığım ilde üretildiğini söyleyebilirim.	2	10,5	21,6	30,8	35,1	2,86
18-Coğrafya dersinde edindiğim bilgiler ile üniversite sınavında çıkan soruları çözebilirim.	15,4	36,5	23,9	17,9	6,3	2,37

19-Alışveriş merkezlerinde gördüğüm önemli gıda maddelerinin(süt, peynir, şeker, bisküvi vb.) nerede üretildiği hakkında fikir belirtebilirim.	11,8	32,3	28,5	16,8	10,8	2,17
20-Yaşadığım ildeki tarımsal faaliyetlerin sorunları ve çözüm yolları hakkında görüş belirtebilirim.	5,8	19,5	29,5	29,3	16	2,30
21-Bir turiste yaşadığım ildeki doğal güzellikler ve tarihi eserler hakkında bilgi verebilirim.	7,5	12,5	27,2	28,2	24,7	2,50
22-Çevremde gördüğüm tarım ve ulaşım araçlarının daha çok nerede üretildiğini söyleyebilirim.	9,3	26,5	28	24,5	11,8	2,03
23-Yaşadığım ilin nüfus özellikleri hakkında görüş belirtebilirim.	5,5	20,3	25,8	30,5	18	2,35
24-Yaşadığım ildeki içme suyunun nereden temin edildiğini söyleyebilirim.	23,4	23,9	18,1	11,6	22,9	2,13
25-Giyeceklerimizin daha çok hangi ilden temin edildiğini söyleyebilirim.	10,6	27,3	25,5	22,2	14,4	2,02
26-Evlerimizdeki ev eşyalarının (buzdolabı, televizyon, mobilya vb.) daha çok nerede üretildiğini söyleyebilirim.	11,7	22,2	30,4	21,9	13,7	2,04
27-Evlerimizin ısıtılmasında kullandığımız kömür, doğal gaz vb. enerji kaynaklarının ilimize nereden geldiğini söyleyebilirim.	10,7	13,7	17	23,2	35,4	2,59
28-Coğrafya dersinde edindiğim bilgiler günlük hayatta işime yarıyor.	31,4	30,2	19,3	7,3	11,8	2,62

Bu ölçek maddesini 2,03'lük aritmetik ortalama ile 26. ve 22. maddeler takip eder. "Evlerimizdeki ev eşyalarının daha çok nerede üretildiğini söyleyebilirim(madde 26)." görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı %35,6'dır. "Çevremde gördüğüm tarım ve ulaşım araçlarının daha çok nerede üretildiğini söyleyebilirim(madde 22)." ifadesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı da % 36,3 gibi düşük bir değer göstermektedir.

Yukarıdaki üç ölçek maddesi ile ilgili yapılan açıklamalar; öğrencilerimizin giyim, beyaz eşya ve ulaşım-tarım araçları gibi sanayi kolları hakkında derslerde edindikleri bilgileri, kısmen kullanabildiklerini göstermektedir.

"Sebze ve meyve halinde gördüğüm tarımsal ürünlerin hangi ilimizde ve bölgemizde daha çok üretildiğini söyleyebilirim(madde 16)." görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 41,4 gibi yüksek bir değerdir. Ancak tüm öğrencilerimizin tükettikleri tarımsal ürünlerin nerede üretildiği hakkında yorum yapması gerekir. Coğrafya derslerinde çeşitli tarımsal ürünlerin dağılımları işlenmektedir. Derste edinilen bilgilerden hareketle öğrencilerimizin büyük bir kısmının bu beceriyi kazanmış olmaları gerekirdi. Bu sorunun ortaya çıkmasında; işlenen bilgilerin yakın çevre ile bağlantısının kurulmaması ve konu ile ilgili arazi gezilerinin yapılmaması gibi faktörler etkilidir.

"Yaşadığım ildeki içme suyunun nereden temin edildiğini söyleyebilirim(madde 24)." ifadesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı 47,3'dür. Bu oran; öğrencilerimizin önemli bir bölümünün, kullandıkları suyun nasıl ve nereden temin edildiğini coğrafya dersinde öğrenemediklerini gösterir.

“Dilsiz bir haritada yaşadığım ilin önemli dağlarını, ovalarını, akarsularını, göllerini ve ilçe merkezlerini işaretleyebilirim(madde 14).” görüşüne öğrencilerin katılma durumunun “kısmende” yoğunlaştığı görülür. Harita kullanım becerisi coğrafya dersinin temel becerileri arasında yer alır. Bu beceriye sahip olmak günlük hayatımızı kolaylaştırır. Karabağ (12), harita çalışmalarını coğrafi becerilerin birincisi olarak kabul eder. Gerçekten de eğitim dünyası içinde ve dışında, harita denilince akla coğrafya gelir.

“Küresel ısınma, asit yağmurları, ozon tabakasının incilmesi vb. küresel çevre sorunları hakkında fikir yürütebilirim(madde 2).” ifadesine öğrencilerin katılma derecesinin “kısmen” basamağında yoğunlaştığı görülür. Tüm öğrencilerimizin global çevre sorunları hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip olması gerekir. Çevre eğitiminin esas amacı, dünyadaki çevre sorunlarından haberdar olan, bu sorunların nasıl çözülebileceğini bilen ve buna gönüllü olan vatandaşlar yetiştirmektir (13).

“Alışveriş merkezlerinde gördüğüm önemli gıda maddelerinin(süt, peynir, şeker, bisküvi vb.) nerede üretildiği hakkında fikir belirtebilirim(madde 19).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 44,1’dir. Derslerde edinilen bilgilerin kalıcı olması açısından uygulamalar çok önemlidir. Coğrafya dersinde sanayi kolları işlendikten sonra öğretmen öğrencileri büyük bir alışveriş merkezine götürerek, burada satılan çeşitli ürünlerin nerelerde üretildiği hakkında onların bilgilenmesini sağlayabilir. Bu şekilde, derslerde kazanılan bilgilerin kalıcı olmasına yardımcı olabilir.

“Yaşadığım ildeki tarımsal faaliyetlerin sorunları ve çözüm yolları hakkında görüş belirtebilirim(madde20).” maddesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 45,3’dür.

“Rüzgarlı bir havada bulunduğum yerde esen rüzgarın ismini söyleyebilirim(madde 5).” ifadesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 51,2 gibi yüksek bir değerdir. Bu değerler, öğrencilerimizin büyük bir kısmının rüzgarları tanıdığını göstermektedir.

“Yaşadığım yerdeki kayaç türlerini tanıyabilirim(madde 12).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 48,8’dir. Doğal bitki örtüsü, kayaç türleri vb. fiziki coğrafya unsurlarını yakın çevremizde tanıyabilmemiz ve bunlar ile ilgili yorumlar yapabilmemiz coğrafya dersinde edindiğimiz bilgileri anlamlı kılar.

“Yaşadığım ilin nüfus özellikleri hakkında görüş belirtebilirim(madde 23).” maddesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 48,5’dir.

“Coğrafya dersinde edindiğim bilgiler ile üniversite sınavında çıkan soruları çözebilirim(madde 18).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 51,9 gibi yüksek bir değerdir. Bu değerlere göre, öğrenciler coğrafya derslerinde edindikleri bilgileri üniversiteye giriş sınavında kısmen kullanabilmektedir. Tamamen yardımcı olmuştı olsaydı, dersanelere ihtiyaç kalmazdı.

“Televizyonlarda yayınlanan genel kültür yarışmalarındaki coğrafya dersi ile ilgili soruları cevaplayamıyorum(madde 3).” görüşüne çok az katılanların ve katılmayanların oranı % 51’dir. Öğrencilerin bir genel kültür yarışmasındaki coğrafya ile ilgili tüm soruları doğru olarak cevaplaması beklenmemelidir. Büyük bir bölümünü cevaplayabiliyorsalar başarıdır. Gösterilen bu başarı, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini ve derse olan ilgilerini artırır.

“Bir şehir planına bakarak şehrin istediğim yerine gidebilirim(madde 4).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 52, 1 gibi yüksek bir değerdir. Harita okuma ve oluşturma becerisi coğrafya dersinde kazandırılması gereken temel becerilerdendir.

Aritmetik ortalaması 2,5’in üzerinde olan maddelerin sayısı 11’dir. Bunlar;

“Bir turiste yaşadığım ildeki doğal güzellikler ve tarihi eserler hakkında bilgi verebilirim(madde 21).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 52,9’dur.

“Evlerimizi ısıtmada kullandığımız kömür, doğal gaz vb. enerji kaynaklarının ilimize nereden geldiğini söyleyebilirim(madde 27).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 52,9 gibi yüksek bir değerdir.

“Meteorolojik olayların insanyaşamına etkileri hakkında görüş belirtebilirim(madde 7).” maddesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 57,1’dir.

“Coğrafya dersinde edindiğim bilgiler günlük hayatta işime yarıyor(madde 28). görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 61,6 gibi yüksek bir değerdir. Bu değer, coğrafya dersinin öğrenciler için önemli olduğunu gösteriyor. Coğrafya dersinin günlük hayatla bağlantısı sağlanabildiği sürece bilgiler kalıcı ve anlamlı olur. Bu duruma bağlı olarak, öğrencilerin derse ilgilerini çekmek kolaylaşır. Bu maddeye verilen cevap, diğer tüm maddeleri kapsar.

“Çevremde gördüğüm ağaç türlerini tanıyabilirim(madde 9).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 57,4 gibi yüksek bir değerdir.

“Günlük hayatta karşılaştığım çeşitli olayların hangilerinin coğrafya dersi ile ilgili olduğunun farkındayım(madde1).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 56,8’dir. Öğrencilerin coğrafya dersinde edindikleri bilgiler, günlük hayatta ne kadar çok karşılırlarına çıkarsa; derse ilgileri o kadar artar. İngiltere’de ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde coğrafya öğreniminin kazandırması gerektirdiği özelliklerden birisi de “Çocukların çevreleri ile ilgili farkında oluşlarını ve çevrelerine olan ilgilerini artırmaktır” (14).

“Bulutlu bir havada yağmurun yağabileceği ile ilgili doğru tahmin yapabilirim(Madde 8).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 52,3 gibi yüksek bir değerdir.

“Yaşadığım ildeki hava kirliliği, evsel atıkların ve sanayinin çevreyi kirlletmesi vb. çevre sorunları ve çözüm yolları hakkında yorum yapabilirim(madde 15).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 63,2’dir. Ölçeğe verilen cevaplar dikkate alındığında; öğrencilerin yakın çevrelerindeki çevre sorunları hakkında bilgi düzeyleri, global çevre sorunlarına göre daha üst seviyededir.

“Sis, yağmur, kar, dolu vb. meteorolojik olaylar ile karşılaştığımda, nasıl oluştukları hakkında yorum yapabilirim(madde 6).” ifadesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 62,9’dur. Çeşitli coğrafi olayların oluşumuyla ilgili öğrencilerin büyük bir bölümünün yorum yapabilme becerisini kazanmış olması sevindiricidir.

“Yaşadığım ilde görülen erozyon, heyelan vb. doğal afetlere karşı alınacak tedbirler konusunda görüş belirtebilirim(madde 13).” maddesine tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 65,9 gibi yüksek bir değerdir. Doğal afetlerin ülkemize etkileri çok büyük boyuttadır. Bu konuda öğrencilerimizin bilinçli olması önemlidir.

“Tükettiğimiz tarımsal gıdaların hangilerinin yaşadığım ilde üretildiğini söyleyebilirim(madde 17).” görüşüne tamamen ve büyük ölçüde katılanların oranı % 65,9’dur. Ölçek maddelerine verilen cevaplara göre, öğrencilerimiz farklı illerde ve bölgelerde üretilen tarımsal gıdalar hakkındaki bilgileri, kendi illerinde üretilenlere göre daha azdır.

Ölçekte farklı alanlara göre, günlük hayatta kullanılabilecek coğrafi becerilerin olduğunu söylemiştik. Maddelerin aritmetik ortalamasının alanlara göre dağılımına baktığımızda; fiziki coğrafyayla ilgili coğrafi becerilerin aritmetik ortalaması 2.35, beşeri coğrafya ile ilgili becerilerin aritmetik ortalaması 2.51’dir.

4. Sonuç Ve Öneriler

Okullarda coğrafya derslerinde edinilen bilgilerin ne ölçüde öğrenildiklerinin göstergesi, bu bilgilerin günlük hayatta kullanılma sıklıklarıdır. Lise coğrafya öğrencilerinin günlük hayatta kullanılabilecek temel coğrafi beceriler konusunda “kısmen” yeterli olduklarını söyleyebiliriz. Okul türüne, sınıfa ve öğrenim alanına göre bu durum önemli farklılık göstermemektedir. Tabi ki bu sonuca, öğrencilerin ölçeği samimi cevapladıkları kabul edilerek ulaşılmıştır. Günlük hayatta kullanılabilecek temel coğrafi beceriler konusunda öğrencilerin çok daha yeterli olması için iki husus çok önemlidir. 1- Derslerde yakın çevre konularına daha fazla yer verilmesi. 2- Derslerde işlenen konularla ilgili araştırma gezilerinin düzenlenmesine.

2005 yılında uygulamaya giren yeni coğrafya programında, yakın çevre konularına önemli ölçüde yer verilmiştir. Ancak bunların programda bulunuş yerleri yeniden değerlendirilmelidir. Programda yakın çevre konuları, genel coğrafya konularından farklı olarak ayrı üniteler şeklinde bulunmaktadır. Halbuki yakın çevre konuları, ilgili genel coğrafya konusu ile bağlantılı olarak aynı ünite içinde bulunmalıdır.

Yeni programda araştırma gezilerine de önemli ölçüde yer verilmiştir. Ancak okulların maddi imkansızlıkları, geziler için izin almanın zorluğu ve öğretmenlerin yoğun ders yükleri gibi faktörler eğitim amaçlı gezilerin yeterince yapılamamasına neden olmaktadır.

5. Kaynaklar

1. (1) Taşpınar, M. (2003). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ss.280. Elazığ
2. (2) Şahin, C. (2001). **Türkiye’de Coğrafya Öğretimi**. Ss.64. Ankara
3. (3) Titiz, T. (1999). **Ezbersiz Eğitimin Yol Haritası**. Ss.17. İstanbul
4. (4) Güngördü, E. (1999). **Coğrafyada Öğretim Yöntemleri, İlkeler ve Uygulamalar**. Ss.89. Ankara
5. (5) Özden, Y. (2005). **Öğrenme ve Öğretme**. Ss.207-208. Ankara
6. (6) Güngördü, E. (2001). **Liselerde Coğrafya Dersi Öğretimi**. Ss.1. Nobel Yayın
7. (7)Küçükahmet, L. (2001). **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**. Ss.40. Ankara
8. (8) Karabağ vd., (2005). **Coğrafya Dersi ve Öğretim Programı ve Kılavuzu (9.-12. Sınıflar)**. MEB, TTKB. S.78
9. (9) Atasoy, E. (2004). **Coğrafya Bilimi ve Coğrafya Öğretimine Giriş**. Ss.261. Bursa
10. (10) Üçışık, S.; Sekin, S. (2002). Lise Coğrafya Öğretim Programının İncelenmesi. **Marmara Coğrafya Dergisi**. Sayı: 4, Ss. 113-125
11. (11) Erden, M. (2004). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ss. 116. İstanbul
12. (12, 14) Karabağ, S. (1998). Coğrafya Öğretiminde Anahtar Sorular ve Kavramlar. **G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt:18, Sayı:2, Ss. 38;39;31. Ankara
13. (13) Doğan, M. (2000). Öğretmen Yetiştirmede Çevre Eğitiminin Önemi. **II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu**. Çanakkale
14. Büyüköztürk, Ş. (2005). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analiz Kitabı**. Pegama Yayıncılık. Ankara